

УДК 35.082.4

DOI: 10.35340/2308-104X.2020.86-1-10

**РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТРАНСФОРМАЦІЄЮ
ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ**

**EFFICIENCY OF PUBLIC
MANAGEMENT OF
TRANSFORMATION OF THE
ECONOMIC SYSTEM OF
UKRAINE**

ПОТРАВКА Л. О.,
доктор економічних наук,
професор,
ДВНЗ «Херсонський державний
аграрний університет»
ЗУБЕНКО В. В.,
кандидат юридичних наук,
доцент, ДВНЗ «Херсонський
державний аграрний університет»

POTRAVKA L.,
Doctor of Science in Economics,
Professor,
SIHE «Kherson State Agrarian
University»
ZUBENKO V.V.,
Doctor of Philosophy (Ph.D.),
SIHE «Kherson State Agrarian
University

Визначено необхідність вжиття результативних форм управління процесом трансформації національної економіки України. Доведено ефективність публічного управління економічними процесами, що базується на засадах цілісності, злагодженості, відкритості, демократії, варіантності, оптимальності. Визначено принципи формування моделі трансформації економічної системи України та її складові елементи. Встановлено цільність взаємозв'язків між складовими економічної системи та форми зв'язків. Аргументовано доведено синергетичну природу результативності публічного управління трансформаціями економічної системи складових моделі трансформації. Визначено ступень результативності публічного управління трансформацією економічної системи України, що доведено фактичними показниками ефективності галузей національної економіки.

Ключові слова: публічне управління, трансформація національної економіки, принципи, засади, складові економічної системи.

Определена необходимость принятия результативных форм управления процессом трансформации национальной экономики Украины. Доказана эффективность публичного управления экономическими процессами, которая базируется на принципах целостности, слаженности, открытости, демократии, вариантности, оптимальности. Определены принципы формирования модели трансформации экономической системы Украины и ее составляющие элементы. Установлена плотность взаимосвязей между составляющими экономической системы. Аргументировано доказано синергетическую природу результативности публичной модели трансформаций. Определена степень результативности публичного управления трансформацией экономической системы Украины, что доказано фактическими показателями эффективности отраслей управления трансформациями экономической системы составляющих национальной экономики.

Ключевые слова: публичное управление, трансформация национальной экономики, принципы, основы, составляющие экономической системы.

The necessity of taking effective forms of management of the process of transformations of the national economy of Ukraine is determined. The efficiency of public management of economic processes based on the principles of integrity, coherence, openness, democracy, variability, optimality is proved. The principles of formation of the model of transformations of the economic system of Ukraine and its constituent elements are determined. The density of interrelations between the components of the economic system and the form of connections is established. In the course of the research it was determined that the application of the principles of public administration brings the economic system to a new level of existence and promotes the formation of a synergetic model of its transformations. Modern conditions of transformation of the national economy require consideration of the principles of organization and self-organization, which actualizes the principles of public administration: legality, objectivity, democracy, science, efficiency, publicity, separation of powers. It is established that mathematical modeling of the process of transformation of Ukraine's economy should be carried out using a systematic approach, which allowed to consider the object of study as a system that is a set of interacting indivisible elements, which should be managed on the basis of law and publicity. The transformation of the national economy is a complex process, and its course leads to its irreversible qualitative development. In terms of research, the internal structure of the national economy is of great interest from the standpoint of changing it over time and establishing the decisiveness in this case of the factor of public administration. The experience gained in this area of application of such models shows their importance in the process of determining macroeconomic patterns, as well as the possibility of their use to predict the likely consequences of macroeconomic decisions while maintaining existing relationships. The synergetic nature of the effectiveness of public management of transformations of the economic system of the components of the transformation model is proved. The degree of effectiveness of public management of the transformation of the economic system of Ukraine is determined, which is proved by the actual indicators of efficiency of the national economy.

Key words: public administration, transformation of national economy, principles, principles, components of economic system.

Постановка проблеми. Основою моделювання економічної системи України, як основи держави, є глобальна, загальнолюдська, соціальна, екологічна синергетична парадигма ХХІ ст. У зв'язку з цим механізм управління моделю нової форми є завданням підвищеного рівня складності, оскільки головною особливістю такої відкритої нелінійної системи є ускладненість поділу факторів на першочергові, другорядні та неважливі. У цьому контексті швидкозмінність зовнішніх факторів обумовлює різку зміну ієрархічності впливових факторів, а непередбачувані обставини починають відіграють ключову роль в обранні подальших напрямів розвитку системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У розв'язанні проблем трансформацій наукову цінність мають дослідницькі здобутки засновників теорії синергії Е. Лоренца, Р. Фейнмана, Г. Хакена, І. Пригожина, В.-Б. Занга, Р. Євстегнеєва, Л. Євстегнеєвої, С. Капиці, С. Курдюмова, а також праці Є. Ходаківського, Н. Гржевської, Л. Мусаєва та ін. Базові положення синергетичного підходу дозволяють сформувати комплексний підхід визначення результативності публічного управління трансформацій економічної системи України.

Мета статті. Установлено, що математичне моделювання процесу трансформацій економіки України має здійснюватися за допомогою системного підходу, що дозволяло розглядати об'єкт дослідження як систему, яка являє собою сукупність взаємодіючих неподільних елементів, управління якими має здійснюватися на засадах права та публічності. Отриманий у цьому напрямі досвід надає можливості прогнозування імовірних наслідків макроекономічних рішень за умов збереження існуючих взаємозв'язків.

Виклад основного матеріалу. Математичний формалізм теорії розвитку виключає феноменологічну складову задач управління реальними об'єктами і системами. Слід враховувати обмеження відносно передбачуваності, яка ускладнюється неточністю навіть на початковому етапі існування. Варто наголосити, що сучасні дослідження та пошуки ефективних систем публічного управління слід розглядати з позиції верховенства права та самоорганізації економічних складових системи, які направлені на самозбереження, розвиток та перехід на новий рівень еволюції суспільства. У разі суттєвих змін форми, типу, виду та ступеня тісноти відносин необхідно поновлювати та будувати нову динамічну модель. Сучасні відносини вимагають нових змінних для опису їх у системі, що передбачає розширення методів опису. У результаті система моделей виключає принцип спадковості. В свою чергу елементи системи здобувають риси, схильні до зміни у часі з встановленням вертикальної та горизонтальної ієрархії. Високий ступінь імовірності перебігу цих змін формується під впливом зовнішніх факторів, тоді елементи здобувають інші якісні характеристики та функції, що унеможливує чітке визначення цілей оновленої системи. У такому випадку досвіду традиційного моделювання недостатньо, тому актуальним стає перехід від моделі до реальності [1, 2, 3].

У процесі проведених досліджень було визначено, що вжиття принципів публічного управління виводить економічну систему на новий

рівень існування та сприяє утворення синергетичної моделі її трансформацій. Сучасні умови трансформацій національної економіки вимагають врахування принципів організації та самоорганізації, що актуалізує принципи публічного управління: законність, об'єктивність, демократія, науковість, ефективність, публічність, поділу влади.

Трансформація національної економіки є складним процесом, а її перебіг приводить до його незворотного якісного розвитку. В аспекті проведених досліджень значний інтерес викликає внутрішня структура національної економіки з позиції зміни її у часі та встановленні вирішальності у цьому разі фактору публічного управління. Ми поділяємо думку прихильників синергетичної парадигми економічних досліджень, які стверджують, що складність економічної системи характеризується високим рівнем її самоорганізації, визначаючи самоорганізацію результатом переходу з хаосу у порядок за умови дотримання норм права та збереження принципу публічності управлінських рішень [4, 5].

У сучасних умовах розвиток національної економіки України характеризується уніфікацією перетворень структури та функцій, що потребує використання абстрактного відображення ізоморфізму у вигляді моделей, а відповідна математична формалізація дозволяє досягти реалістичності, цілісності, точності, що передбачає використання наукових здобутків різних галузей науки, включаючи прогнозування розвитку соціально-економічних систем [1]. Визначаючи результативність моделі трансформацій національної економіки доведено, що трансформаційні процеси економічної системи України є складними, оскільки вплив зовнішніх факторів та внутрішніх суб'єктів має короткострокову дію, характеризується відсутністю системності та передбачуваності, а очікуваний ефект обмежується. Відповідно, очікуваний ефект, як складова результативності, є короткостроковим та підпорядковується інтересам окремих суб'єктів, що позбавляє можливості національну економічну систему вийти на шлях самоорганізації у рамках правового поля та на засадах публічності.

У цьому контексті моделі трансформацій економічної системи України має базуватися на ключових принципах, серед яких принцип цілісності, комплексності, компліментарність, злагодженості, варіантності, оптимальності, своєчасності та відкритості (табл. 1). Зокрема, принцип цілісності полягає в тому, що економічні елементи мають певний рівень самостійності, визначений чинним законодавством та ґрунтується на засадах публічності.

Таблиця 1

Принципи моделі трансформацій економічної системи

№ з/п	Принципи	Зміст принципів
1.	Принцип цілісності	Кожен елемент аграрного сектора економіки є самостійним та має тісні взаємозв'язки з іншими елементами
2.	Принцип комплексності	Виконання функцій кожним суб'єктом має доповнюючий характер
3.	Принцип злагодженості	Взаємодія суб'єктів суперечить цілям загальної нової системи
4.	Принцип варіантності	Значна кількість напрямів трансформації аграрного сектору та варіантів розвитку
5.	Принцип оптимальності	Система має функціонувати з максимальним ефектом від використання ресурсів
6.	Принцип своєчасності	Визначення рівня показників економічної ефективності, які свідчать про необхідність нового трансформаційного етапу
7.	Принцип відкритості	Система здійснює безпосередню взаємодію із елементами зовнішнього середовища

В рамках синергетичного підходу основним результатом цих елементів є не тільки економічний результат, а також результат спільної взаємодії, що буде мати економічне, фінансове, соціальне, інституційне та культурне вираження. Важливим принципом побудови моделі трансформацій економічної системи є принцип комплексності та злагодженості, що передбачає усунення протиріччя між спільними діями елементів економічної системи за допомогою правового механізму державного управління та елементів публічності управлінських рішень.

Побудова моделі трансформацій економічної системи передбачає значну кількість напрямів розвитку, що включає значну кількість варіантів. Це ускладнює прогнозування, а багатоваріантність – виключає передбачуваність подальших трансформаційних перетворень. Така ситуація має орієнтувати на подальший розвиток системи, який може реалізовуватися шляхом деградації та руйнації старої системи, що є основою для утворення нової за посиленням нормативно-правового та організаційного механізму державного управління.

Головною умовою формування моделі трансформацій економічної системи є оптимальне використання існуючих ресурсів з максимальною результативністю. У цьому контексті важливим є принцип своєчасності,

що потребує визначення рівня економічної ефективності з метою переходу на новий трансформаційний етап. Публічне управління є механізмом реалізації синергетичної моделі економічної системи, що базується на принципі відкритості.

Результативність моделі трансформацій економічної системи буде виражатися відтворювальною, економічною, інтеграційною, екологічною, соціальною, культурною, світоглядною її функцією (табл. 2). Вважаємо, що у моделі має бути закладено не тільки економічний характер трансформаційних перетворень, а й охоплено зовнішнє середовище в межах інтеграції світової економіки, екологічну ситуацію, соціальні проблеми, культурні цінності.

Таблиця 2

Результативність моделі трансформацій економічної системи економіки України, побудованої на засадах публічного управління

№ з/п	Функції	Зміст функцій
1.	Відтворювальна	Залучення досягнень науково-технічного прогресу у виробничі галузі, що дозволяє ефективно використовувати різні види ресурсів з можливостями до відтворення
2.	Економічна	Сприяє розвитку ефективної структури економіки із перевагою передових галузей
3.	Інтеграційна	Надає можливість економічній системі адаптуватися до умов зовнішньоекономічного простору та стати елементом міжнародної економіки
4.	Екологічна	Сприяє сталому розвитку економіки України
5.	Соціальна	Створена матеріальна база економіки формує розвиток соціальної сфери, сприяє підвищенню якості життя населення
6.	Культурна	Формування нової системи мислення суспільства
7.	Світоглядна	Нова філософія людства. Формування нової форми світогляду

Під впливом зовнішнього середовища синергетичний ефект від трансформаційних перетворень, як правило, кількісно та якісно змінюється у вигляді розширення міжнародної торгівлі та зміцнення політичних зв'язків. Слід зазначити, що взаємодія складових аграрного сектору економіки утворює додатковий ефект за принципом взаємодоповнення та компліментарності, у результаті яких виокремлюються додаткові фінансові ресурси, що можуть бути використані в якості інвестицій при вдалій

співпраці в межах світового економічного простору. Наприклад, взаємодія інвестиції та політичних складових формує нормативно-правові, законодавчі та дипломатичні умови для реалізації додаткового виробництва сільськогосподарської продукції на міжнародних ринках. Таким чином, посилення позиції України як експортної держави, робить її гарантом продовольчої безпеки світу, що дозволить залучити додаткові інвестиції у виробництво і переробку сільськогосподарської продукції з подальшим розвитком науки та технологій.

Крім цього, прикладом формування синергії від взаємодії складових аграрного сектору слід вважати взаємодію інституційних та соціальних компонентів з утворенням економічно обґрунтованої демографічної політики, вирішенням проблем працевлаштування та забезпеченості наукового підходу до низки соціальних питань. Як наслідок формується нова форма громадського суспільства, що покликане підвищити продуктивність праці, дотримання норм громадського права та прав людини [7].

Поєднання соціальної та фінансово-кредитної складових слід вважати класичним прикладом прояву синергетичного ефекту. Оскільки свідоме громадське суспільство, яке характеризується високим рівнем продуктивності праці, значним рівнем освіти та свідомості, потребує залучення додаткових фінансових ресурсів у галузі освіти, охорони здоров'я, будівництва тощо. Тому фінансовими установами визначається необхідність кредитування населення відповідно до визначених пріоритетів.

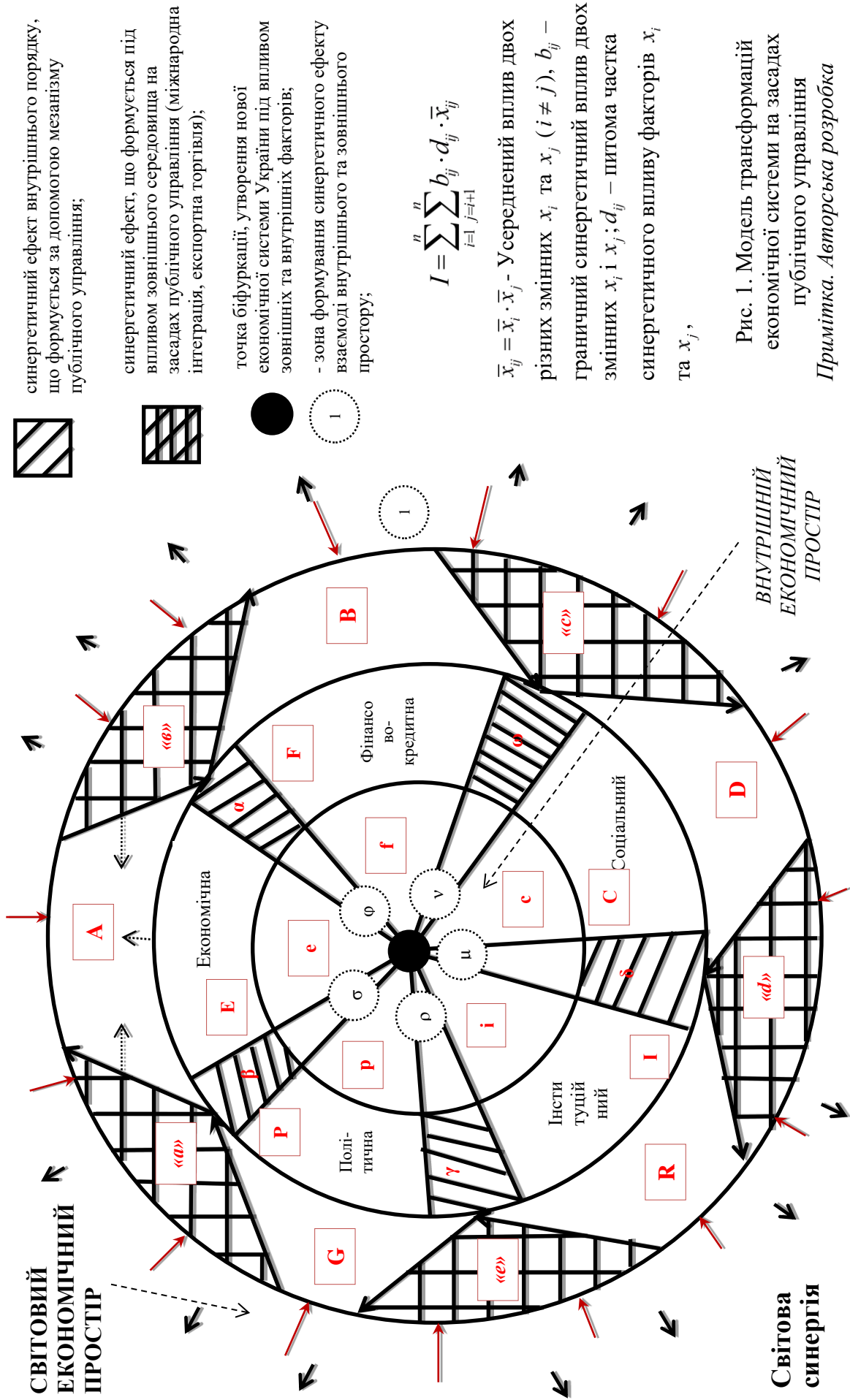
Визначений нами синергетичний ефект публічного управління у формуванні нової економічної системи України окреслюється багатоваріантністю зв'язків різних складових, що визначає значну кількість ефектів від їх взаємодії. Зокрема, результатом політичної та економічної складової має бути удосконалення механізмів управління національною економікою, що визначається нормативно-правовими нормами регулювання діяльності господарського комплексу. На основі чого формується функціональне середовище їх розвитку (державні закупівлі, дотації, кредитуванні бізнесу, субсидювання, податково-тарифна політика тощо). За таких умов утворюється міцний базис для політичних сил, які можуть виступати гарантом стабільності держави в колі міжнародної спільноти («а»).

Враховуючи результати дослідження, вважаємо, що синергетичним ефектом трансформацій (S) має бути сума синергетичного ефекту

складових, функція якої наближається до максимуму з урахуванням коефіцієнту ризику (r). Серед ризиків, варто назвати природні, кліматичні політичні, демографічні, космічні загрози, інформаційні, етнічні, релігійні, культурні, соціальні, ризики військових конфліктів, тероризм (різні форми), випадкові ризики різної природи. Більшість зазначених ризиків не може бути внесено через непередбачуваність (як то природні, кліматичні, космічні) або унеможливлення попередження у зв'язку із відсутністю контролю за інформаційним простором [8].

Доведено, що вплив кожної окремої складової, насамперед політичної, інституційної, соціальної та екологічної на обсяг виробництва продукції, наприклад аграрного сектору, як впливової компоненти національної економіки, відсутній. Вплив економічної складової ($b_4 = 16,84$) характеризується прямою залежністю показників, а результатом взаємодоповнення є можливість отримання додаткового обсягу – 16,84 грн валової продукції сільського господарства від зростання ВВП на 1 дол. США. Негативний вплив на обсяг валового виробництва продукції сільського господарства спричиняється відсутністю взаємодії політичної та економічної складових, а зменшення індексу синергетичного ефекту – зменшенням валового випуску продукції на 0,22 млн грн; політичної та екологічної – на 1,66 млн грн; інституційної та економічної складової – 0,14 млн грн.

Позитивний вплив на валове виробництво сільськогосподарської продукції спричиняє взаємодія політичної та інституційної складової, а збільшення індексу синергетичного ефекту їх взаємодії обумовлює зростанням обсягу валового виробництва сільського господарства на 0,62 млн грн; інституційної та соціальної складової – на 1,05 млн грн; інституційної та екологічної – на 0,54 млн грн; економічної та екологічної – на 0,04 млн грн. [7, 8] Аргументовано, що зростання виробництва валової продукції сільського господарства на 14% обумовлюється взаємодією політичної та інституційної складових, на 5% – економічної і політичною; на 39% політичною та екологічною; на 25% – інституційною та соціальною; на 3% – інституційною та економічною; на 13% – інституційною та екологічною; на 1% – економічною та екологічною складовими.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Визначення результативності публічного управління трансформацією економічної системи України доведено фактичними показниками ефективності галузей національної економіки, зокрема, сільського господарства, як провідної галузі. Соціальним ефектом моделі є покращення якості життя, зростання загальнонаціонального рівня освіти, подолання безробіття, підвищення загальнокультурного рівня тощо. Тоді як зовнішньоекономічним синергетичним ефектом повинно бути посилення і покращення якості міжнародних зв'язків, полегшення інтеграційних процесів, поглиблення культурних зв'язків, полегшення вступу до світових організацій та інше. Фінансово-інвестиційна природа синергетичного ефекту має виражатися у реалізації інноваційних проєктів, підвищення ефективності державної підтримки.

Перспективами подальших досліджень є процес формування інноваційної моделі публічного управління.

Література:

1. Капица С. П., Курдюмов С. П., Малинецкий Г. Г. Синергетика и прогнозы будущего. К.: 2003 257 с.
2. Левашов В. К. Глобализация и устойчивое развитие. Устойчивое развитие. *Наука и Практика*. 2002. № 1. С. 19–38.
3. Леонтьев В. Исследования структуры американской экономики. М.: Прогресс, 1958. 720 с.
4. Лесков Л. В. Постижение непредсказуемого: бифуркационное пространство XXI века. *Общественные науки и современность*. 2001. № 6. С. 167–175.
5. Петров Л. Ф. Методы нелинейной динамики как инструменты управления экономической эффективностью. С. 1–11. URL: http://www.info.e-c-m.ru/UER_23_03_2011.pdf.
6. Потравка Л. О. Модель трансформацій аграрного сектора України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 20. С. 40–46.
7. Потравка Л. О. Оцінка синергетичного ефекту структурних трансформацій агропродовольчого сектора України. *Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова*. 2015. Вип. 19. Т. 20. С. 71–74.
8. Nemchenko D., Kobets V., Potravka L. Neuro-fuzzy model of development forecasting and effective agrarian sector transformations of Ukraine. *CEUR Workshop Proceedings*. 2018. 2104. P. 84–99.

References:

1. Kapica S. P., Kurdyumov S. P., Malineckij G. G. Sinergetika i prognozy budushogo. K.: 2003 257 s.
2. Levashov V. K. Globalizaciya i ustojchivoe razvitie. Ustojchivoe razvitie. Nauka i Praktika. 2002. № 1. S. 19–38.
3. Leontev V. Issledovaniya struktury amerikanskoj ekonomiki. M.: Progress, 1958. 720 s.
4. Leskov L. V. Postizhenie nepredskazuemogo: bifurkacionnoe prostranstvo XXI veka. Obshestvennye nauki i sovremen-nost. 2001. № 6. S. 167–175.
5. Petrov L. F. Metody nelinejnoj dinamiki kak instrumenty upravleniya ekonomicheskoy effektivnostyu. S. 1–11. URL: http://www.info.e-c-m.ru/UER_23_03_2011.pdf.
6. Potravka L. O. Model transformacij agrarnogo sektora Ukrajini. Naukovij visnik Mizhnarodnogo gumanitarnogo universitetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment. 2016. Vip. 20. S. 40–46.
7. Potravka L. O. Ocinka sinergetichnogo efektu strukturnih transformacij agroprodovolchogo sektora Ukrajini. Visnik Odeskogo nacionalnogo universitetu im. I. I. Mechnikova. 2015. Vip. 19. T. 20. S. 71–74.
8. Nemchenko D., Kobets V., Potravka L. Neuro-fuzzy model of development forecasting and effective agrarian sector transformations of Ukraine. CEUR Workshop Proceedings. 2018. 2104, P. 84–99.

Formulation of the problem. The basis of modeling the economic system of Ukraine, as the basis of the state, is the global, universal, social, ecological synergetic paradigm of the XXI century. Therefore, the control mechanism of the new form model is a task of increased complexity, as the main feature of such an open nonlinear system is the complexity of the division of factors into primary, secondary and unimportant. In this context, the rapidity of external factors causes a sharp change in the hierarchy of influential factors, and unforeseen circumstances begin to play a key role in choosing further directions of system development.

In the course of the research it was determined that the application of the principles of public administration brings the economic system to a new level of existence and promotes the formation of a synergetic model of its transformations. Modern conditions of transformation of the national economy require consideration of the principles of organization and self-organization,

which actualizes the principles of public administration: legality, objectivity, democracy, science, efficiency, publicity, separation of powers.

The transformation of the national economy is a complex process, and its course leads to its irreversible qualitative development. In terms of research, the internal structure of the national economy is of great interest from the standpoint of changing it over time and establishing the decisiveness in this case of the factor of public administration. We share the opinion of supporters of the synergetic paradigm of economic research, who argue that the complexity of the economic system is characterized by a high level of self-organization, determining self-organization as a result of the transition from chaos to order provided the rule of law and publicity of management decisions [4, 5].

In modern conditions, the development of the national economy of Ukraine is characterized by unification of transformations of structure and functions, which requires the use of abstract mapping of isomorphism in the form of models, and the corresponding mathematical formalization allows to achieve realism, integrity, accuracy, using scientific achievements. economic systems [1]. Determining the effectiveness of the model of transformations of the national economy, it is proved that the transformation processes of the economic system of Ukraine are complex, as the influence of external factors and internal actors has short-term effect, lack of systemicity and predictability, and the expected effect is limited. Accordingly, the expected effect, as a component of effectiveness, is short-term and subordinated to the interests of individual actors, which deprives the national economic system of the opportunity to embark on the path of self-organization within the right field and on the basis of publicity.

Determining the effectiveness of public management of the transformation of the economic system of Ukraine is proved by the actual indicators of efficiency of the national economy, in particular, agriculture as a leading industry. The social effect of the model is to improve the quality of life, increase the national level of education, overcome unemployment, increase the general cultural level and so on. While the foreign economic synergy effect should be strengthening and improving the quality of international relations, facilitating integration processes, deepening cultural ties, facilitating accession to world organizations and more. The financial and investment nature of the synergetic effect should be expressed in the implementation of innovative projects, increasing the effectiveness of state support.